

Kultur- og likestillingsdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:	Vår ref. (saksnr.):	Saksbeh.:	Dato:
	22/144 - 62	Aida Kreso, 920 49 506	16.01.2023

Høring om NOU 2022:9 En åpen og opplyst offentlig samtale - innspill fra rådet for flerkulturelle minoriteter i Oslo kommune

Rådet for flerkulturelle minoriteter er et rådgivende organ for byrådet og bystyret i Oslo kommune i saker som angår innbyggere med flerkulturell minoritetsbakgrunn. Rådet har rett til å uttale seg i saker som angår flerkulturelle minoriteter, inkludert saker om Norges nasjonale minoriteter og urfolk. Rådets medlemmer skal bidra med erfaringer og kunnskap knyttet til mangfold og Oslo som flerkulturell by. Uttalelsene skal følge saksdokumentene til det organet som avgjør saken endelig.

Rådet ønsker å legge frem sitt syn på ovennevnte høring, og hvordan det ser ut for innbyggere rådet representerer.

Generelle merknader

Ytringsfrihet er viktig for innbyggere rådet for flerkulturelle minoriteter representerer. Mange flyktet fra sitt hjemland for å få lov til å ytre seg fritt: ute i samfunnet, på nettet og privat. Å ha rett til å snakke og skrive fritt, samt å komme med meningene sine om politikk og samfunnet generelt uten å bli forfulgt eller straffet for det, verdsettes i høyt i mange flerkulturelle miljøer. Samtidig vet vi at ytringsfrihet kan være problematisk i enkelte miljøer og at negativ sosial kontroll utøves i enkelte flerkulturelle miljøer.

Særlig om nasjonale minoriteter og Norges urfolk

Norges urfolk og nasjonale minoriteter, har lenge kjent på mangel på ytringsfrihet (og frihet). Nylig utgitt rapport fra Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) viser at dette fremdeles er en realitet - samer og innbyggere som tilhører nasjonale minoriteter er ekstra utsatt for hets, rasisme og diskriminering. Verst er diskrimineringen i boligsektor, helse og i skolene - og på nett.

Samer er like mye utsatt for negativ sosial kontroll, for eksempel når man snakker samisk i det offentlige rom og når man bruker kofta både i arbeids - og sosial setting. Facebook-gruppa "Dokumenter samehetsen" er ofte rystende lesning. Hat, trusler og t.o.m. drapstrusler kan man lese om her. I det samiske samfunnet settes grupper opp mot hverandre. Hvem er god nok same? Hvem har rett til å kalle seg same? Vi ser en høyredreining, hvor folk melder seg inn i Samemantallet uten å oppfylle kriteriene for å melde seg inn, for å utøve innflytelse i samiske prosesser. Vi ser også en regjering som ikke respekterer grunnleggende menneskerettigheter (Høyesterettsdommen i Fosen-saken).

Handlingsplan mot hatefulle ytringer og handlinger

En av sakene rådet for flerkulturelle minoriteter er spesielt opptatt av er Oslo kommunes handlingsplan mot hatefulle ytringer og holdninger. Planen består av flere konkrete tiltak bl.a. rettet mot forebygging av hatprat på kommunens sosiale plattformer. Flere forebyggende tiltak med mål om å øke bevissthet og kunnskap om ytringsfrihet og konsekvensene av hatprat er også en del av handlingsplanen.

Forslag til tiltak:

Rådet anbefaler departementet å oppfordre alle kommuner å utarbeide lokale handlingsplaner mot hatefulle ytringer og handlinger. Det er da særlig viktig å involvere innbyggere i dette arbeidet.

Rådet støtter utvalgets anbefalinger om mer forskning på ytringsfrihet i minoritetsgrupper

Forslag til tiltak:

Det bør forskes mer på dialogskapende tiltak og effekter av disse. Internasjonal forskning viser at personlig kontakt over lang tid og på lik linje er det som trengs for å forbedre holdninger og emosjonelle bånd mellom gruppene. Dette er en stor utfordring i en delt by som Oslo. I tillegg til å tenke desegregering i byutviklingspolitikk, må det legges til rette for strakstiltak som plattformer for dialog mellom innbyggere, møteplasser hvor holdningene utfordres, og utvikling av metoder for konstruktiv dialog. Hvordan kan vi kjenne igjen hets og diskriminering? Hvordan mottar vi best varsler? Hvordan blir vi en gode rollemodeller?

Rådet vil gjerne peke på betydningen av ytringsansvar. Etter et søk i rapporten ser vi at begrepet er nevnt kun 8 ganger. Rådet anbefaler at ytringsansvar får mer plass i saken.

Rådet anbefaler at departementet avsetter mer midler til å støtte forskning på hvordan negativ sosial kontroll arter seg, og hvilke konsekvenser det har både for dem som opplever det, og for samfunnet. Rådet ønsker å trekke frem at negativ sosial kontroll rammer begge kjønn uansett alder, og ikke bare kvinner i flerkulturelle miljøer slik man ofte hører i media. Forskningen bør ligge til grunn for kampen mot negativ sosial kontroll, æreskultur og æresrelatert vold.

Rådet foreslår at departementet anbefaler konkrete tiltak i introduksjonsprogrammet eller gjennom norskopplæringen. Dette kan for eksempel være å pålegge å ha undervisning om ytringskultur. Hva innebærer det å ha ytringsfrihet? Og hva er ytringsansvar?

Vanskelig å melde om hets og hatprat

Innbyggere med flerkulturell bakgrunn, nasjonale minoriteter og urfolk har lenge kjent på hatprat og krenkende oppførsel, både i samfunnet og på sosiale medier. Imidlertid er det få som melder fra. Statistikken fra Ligestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) bekrefter dette, samt at mørketallene er store. I praksis betyr dette at hatytringer som regel skjer uten å bli anmeldt. Hvordan er det da mulig å gjøre noe med problemet?

Mange som utsettes for hets og diskriminering vet ikke hvordan de skal klage og hvilke rettigheter de har. Dette kan for eksempel gjelde nyankomne flyktninger og arbeidsinnvandrere, men også personer med lang botid med lite kontakt med samfunnet. Det er imidlertid ikke alltid faktum at man ikke kjenner til hvor eller hvordan en skal varsle, men også at man tenker at det ikke er verdt å melde fra.

Forslag til tiltak:

For å styrke den systematiske oppfølgingen av hets, må vi finne løsninger hvor innbyggere enkelt kan rapportere om hendelser til LDO eller politiet. Vi må få mer kunnskap om omfanget av hets og diskriminering, derfor må vi gjøre det enklere for ofrene å rapportere.

Selvsensur i minoritetsmiljøene

Kommisjonens rapport og erfaringene viser at mange i minoritetsmiljøene som ønsker å delta i den offentlige debatten vegrer seg for å snakke og diskutere fritt. Det koster ofte mye og krever mye av den enkelte å si imot de vedtatte sannhetene, eller å være uenig med sitt eget miljø. Hva kommer vennene, naboene eller folk som kjenner foreldrene mine til å si? Kommentarfeltene vitner om dette: "Hva gjør hun i den baren? Hun ber om det selv? Hvorfor må det være alltid henne som klager? Har du det ikke bra i Norge?"

Terskelen for at nye stemmer skal få lov til å ytre seg blir veldig høy. Slikt kan vi ikke ha det i et demokratisk samfunn.

Forslag til tiltak:

Rådet ønsker mer forskning på konsekvensene av manglende ytringsfrihet og selvsensur rettet særlig mot ungdom/unge voksne med flerkulturell bakgrunn. Erfaringene etter de seneste medieoppslag om bl.a. Atle Antonsen og Sumaya Jirde Ali viser at flere velger å trekke seg tilbake fra debatten.

Ytringsfrihet i arbeidslivet

Ytringsfriheten gjelder også når vi er på jobb. Rådet er opptatt av at ansatte i Oslo kommune og nasjonalt skal oppleve trygge og forsvarlige arbeidsforhold som legger til rette for åpent ytringsklima. Arbeidstakere som er nye i landet kan mangle kunnskap om og arena for å lære om ytringsfrihet og ytringskultur.

Imidlertid er rådet kjent med flere tilfeller hvor ansatte velger å ikke rapportere til arbeidsgiver om kritikkverdige forhold fordi de ikke tror at de ville bli tatt på alvor. Dette er et funn som for eksempel kom frem i kartlegging av hets og diskriminering blant medlemmer i Norsk Sykepleierforbund. Rådet mener at grensene mellom hva som er greit å si på jobb og det å ytre seg hatefullt mot en ansatt på bakgrunn av vedkommende etnisitet, hudfarge eller religion bør bli klarere.

Forslag til tiltak:

Arbeidsgivere bør inkludere problemstillinger med hatefulle ytringer og holdninger i sin HMS-opplæring. Det bør utarbeides klare etiske retningslinjer om hva som er akseptabelt atferd, holdninger og ytringer på alle arbeidsplasser.

Rådet ser frem til å følge saken videre.

På vegne av rådet for flerkulturelle minoriteter

Med vennlig hilsen

Nosizwe Lise Baqwa

rådsleder